

Г. Машлій

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Анотація. Впровадження ринкових відносин вимагає створення ефективних інститутів, серед яких важливе місце відведено біржам. В статті показано деякі питання підвищення біржової діяльності, що є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку незалежної України.

У поступальному русі України на шляху державотворення здійснення економічних зрушень перебуває у прямій залежності від ефективності ринкової інфраструктури, важливим елементом якої є товарні біржі.

Товарна біржа в ринковій економіці є складним механізмом, який забезпечує оптимальний розподіл найважливіших сировинних товарів і фінансових активів, є важливим стабілізуючим інструментом в галузі ціноутворення.

В даний час в Україні здійснюють свою діяльність більше шести десятків товарних і товарно-сировинних бірж, що приблизно дорівнює їх кількості у всіх країнах розвинутого ринку. Проте така велика кількість біржоподібних структур не свідчить про ефективність їх діяльності. Сучасні вітчизняні біржі поки що дуже далекі від класичних зразків. Номенклатура продукції, яка виноситься на торги, є надзвичайно широкою і не створює умов для біржового обороту масового і взаємозамінного товару та формування на цій основі цін ринкової рівноваги. Економічні умови біржової діяльності також ускладнюються жорсткою державною податковою політикою, невідпрацьованістю системи кредитування і страхування угод, відсутністю у переважного числа бірж транспортно-складської інфраструктури. Слід відмітити, що негативно впливає на організацію біржової діяльності також недосконалість законодавчої бази, яка поки що не розглядає питання зародження і розвитку в Україні ф'ючерсної торгівлі. Значну частку обороту вітчизняних бірж, які є біржами реального товару, становлять фіктивні угоди, коли за зобов'язаннями на продаж згідно укладених угод не відбувається поставка товару.

Отже, сьогодні можливості бірж щодо оздоровлення економіки країни в повній мірі не використовуються. Становленню в Україні цивілізованого організованого ринку товарів і капіталів сприятиме здійснення таких заходів:

1. Внесення істотних змін у взаємовідносини біржових структур з державою для встановлення розумної і виваженої регламентації з боку держави поряд із здійсненням товарними біржами саморегулювання своєї діяльності. Доцільно рекомендувати кваліфікованих біржових експертів для участі в роботі комісій Верховної Ради, а також структур Кабінету Міністрів України з метою створення дієвого законодавства. Можна створити спеціальну Комісію по товарних біржах, в коло обов'язків якої могли б входити:

- видача дозволу /ліцензій/ на здійснення біржової діяльності;
- визначення процедури реєстрації біржових брокерських структур;
- відпрацювання механізму захисту інтересів клієнтів;
- встановлення умов здійснення ф'ючерсної торгівлі;
- введення санкцій за неправдиву ринкову інформацію;
- підготування змін і доповнення до Закону України "Про товарну біржу";
- здійснення заходів по втіленню положень нового Закону у практику біржової діяльності.

2. Часткові зміни Статуту бірж, що передбачає їх перетворення на інформаційно-методичні центри, здатні робити детальний аналіз економічної

інформації.

3. Перетворення бірж з пасивних спостерігачів, які констатують стан товарного ринку, на центри ціноутворення, які враховують співвідношення між попитом і пропозицією на ринку.

Для цього є певні передумови, оскільки біржі - найбільш доступний, відкритий для державного і суспільного контролю, випробуваний світовою практикою механізм, який дає можливість:

- формувати об'єктивні ринкові ціни, не допускати маніпулювання цінами;
- забезпечити гласність укладення біржових угод;
- створити механізм економічного стимулювання випуску продукції високої якості;

4. Підвищення ролі товарних бірж при співпраці з місцевими органами державної влади у формуванні регіональних ринків сировинних товарів.

5. Налагодження і раціональне використання міжбіржових каналів зв'язку з країнами близького і далекого зарубіжжя, що стане надійним джерелом достовірної економічної інформації і забезпечить вихід України на світовий біржовий простір.

6. Подолання загальної фінансової кризи, стабілізація грошово-кредитної системи, що теж є однією з найважливіших передумов діяльності товарних бірж. Тільки в умовах фінансової стабільності, налагодженого процесу виробництва матеріальних благ товарні біржі можуть повністю виконувати свої функції.

7. Наявність розвинутої ринкової інфраструктури, в тому числі інститутів товарного і фондового ринку, - необхідна умова для функціонування бірж. Низький рівень організації вітчизняної сфери реалізації товарів (системи велико- та середньооптової торгівлі, посередницьких фірм), слабка взаємодія з транспортними і страховими компаніями є факторами, що гальмують процес формування цивілізованих бірж.

Одним з головних напрямків біржової діяльності повинне стати котирування цін на товари. Біржова котировка - фіксація фактичних цін угод і виведення середньої ціни по біржових угодах за визначений період часу. Вона використовується як орієнтир при укладанні контрактів не тільки на біржі, а й поза нею. За допомогою котировок здійснюється вплив біржових торгів на ринкову кон'юнктуру в цілому.

Котировка цін здійснюється котирувальною комісією біржі і відображається у біржовому бюлетні. Якщо в умовах розвинутого ринку котировка зводиться до реєстрації фактичних цін угод, які достатньо повно відображають співвідношення попиту і пропозиції, то на сучасному етапі в нашій країні при нестабільності економіки необхідно здійснювати пошук найбільш раціональної в даній ситуації методики котирування. У цих умовах можна скористатися досвідом періоду непу по виведенню типової ціни угод.

Вихідним матеріалом для котировки цін служить інформація про контрагентів угоди, а також про ціни, за якими вони бажали б купити або продати даний товар, об'єм продажу, умови укладення контракту та ситуацію на біржі.

Процес котировки дуже трудомісткий і потребує обліку найрізноманітніших ціноутворюючих факторів. Перш за все, товар необхідно котирувати відповідно до стандартів. Якщо стандарту немає, даний вид належить до тої чи іншої групи стандартних товарів.

Необхідно котирувати тільки ті товари, угоди по яких укладаються систематично. Так, котируються тільки найважливіші ресурси, які занесені в твердий список біржового бюлетня. При систематичній появі нових товарів вони також включаються в нього. І навпаки, довга відсутність певних ресурсів потребує їх виключення з процесу котировки.

Для підвищення якості котировки в ній можуть знайти відображення і ціни

позабіржових угод, але час їх укладення повинен відповідати відображеному в котировці.

При котировці слід виділяти мінімальний об'єм продукції, при порушенні якого угода не приймається до уваги. Ціна за одиницю товару звичайно відрізняється в залежності від величини партії. Для вирішення цієї проблеми можна використовувати один з двох методів. Перший полягає у виділенні типового об'єму партії, за яким укладається найбільша кількість угод. Типовий об'єм, як правило, не однозначний, тому вказується його верхня і нижня межа. Другий метод полягає у виділенні різних груп партій, для кожної з яких визначається котировальна ціна.

При здійсненні котировання необхідно також враховувати умови розрахунків за угодами, їх термін виконання.

Важливою характеристикою котировки є настрої ринку, при якому укладались угоди даного періоду. Без відповідної інформації учасникам торгів важко визначити, в якому середовищі сформувались ціни, відображені в біржовому бюлетні. Тому на основі співвідношення між попитом і пропозицією на кожний товар у бюлетень вноситься загальна характеристика ринку.

Визначення кон'юнктури ринку базується на трьох його характеристиках:

- співвідношення попиту і пропозиції, які одержані за даними заявок та зареєстрованих угод;
- тенденціях руху цін (тобто динаміка цін на кожний товар на протязом даного періоду біржових торгів);
- кількостях укладених угод.

В сучасних умовах для прискорення і спрощення роботи котировальної комісії, а також з метою виключення впливу суб'єктивних факторів на результати котировки доцільно використовувати котировку на ЕОМ.

Слід відмітити, що значні відхилення цін, малий обсяг та одинична кількість угод, які характерні майже для всіх вітчизняних бірж, значно утруднюють процес котировання. Тільки створивши максимально ємний і активний ринок реального товару, можна розглядати біржу як потужне джерело ринкового ціноутворення, яке сприяє налагодженню роботи всього господарського механізму.

Summary. The introduction of market attitudes requires formation of institutes among which important place is removed to exchanges. In the article is show some questions of increase of exchange activity, that is especially urgent at the present stage developmetn independent Ukrain.